

FIATAL FRANCIÁK RÓLUNK

Aldo Dam — Philippe Lamour — Denis de Rougemont — René Dupuis

A LDO DAMIT nem kell bemutatnom a magyar közönségnek: Mindenki emlékszik franciásan elhanyagolt, bohém diák külsejére, kecskeszakállára (most, hogy levágatta, még mindig odaképzeli az ember), sebes beszédére, vig kacajára, mely mint valami ragály árad környezetére.

De azt is tudja mindenki Magyarországon, hogy ez a bohókás ember írta a legkomolyabb, statisztikákkal, térképekkel, súlyos politikai fegyverrel felszerelt tanulmányt a trianoni béke revíziójáról és a külföldi franciául olvasó ember főleg az ő könyvéből tanulhatja meg a béke igazságtalanságait és a kibontakozás lehetőségeit. Ezen a helyen nem kisebb ember mint Jancsó Benedek külön cikkben méltatta a könyv érdemeit.¹ És valljuk be, sokat ér a propaganda ezen a téren, de a legjobb az, amit nem mi, hanem külföldi barátaink csinálnak, ők nincsenek telítve olyan pathetikus érzésekkel, melyek nem egyszer csak nekünk jelentenek fájdalmas belső argumentumot, de az érdekeiden kívül hidegen hagyják.

Dami könyve csakugyan nagy sikert aratott a külföldi sajtóban és ma például a csehek a „Dami-féle tervezet” sokszor emlegetik, persze nem követendő eszme gyanánt. A tervezet, mely a határon élő magyar nyelvű vagy magyar érzelmű lakosság visszacsatolását célozza, nem áll történelmi alapon, hiszen francia műveltségű ember történelmi érvek iránt sohasem fogékony, hanem a nemzetiségi és népszavazási elvet követi és felhasználja egyúttal az egyéb elszakított magyarságra és a megmaradó nem-magyar nemzetiségekre nézve a svájci autonómiák mintáját: logikus európai gondolat ez, mely a nyugati demokrácia eszméinek felel meg és ezek szerint kétségtelenül hozzájárulhatna a mai irracionális és hatalmi szóval megalkotott Európa racionálisabb felépítéséhez.

Nemrég megjelent könyvében (Tunnels) aztán megkaptuk az egész Aldo Damit, a nyíltszemű, okos megfigyelőt és a mókás, finto-rokat vágó bohémot. Megtudjuk, hogy trianoni könyve honnan ered: hazugságot nem tűrő igazságszeretete diktálta a szerző szívének, hiszen már gyermekkorában Elzász-Lotharingia visszaadására készített tervezetet és apja azzal tréfálta meg, hogy a francia köztársasági elnök nevében táviratot intézett hozzá, kilátásba helyezve a légion d'honneur gyémántrendjelét, ha akciója sikerrel jár.

¹ Jancsó Benedek, A holnap Magyarországa, Magyar Szemle VI. k., 1929, 209. l.

Micsoda kitűnő anyag ez a Danii az emberboncolásra! El lehet elmélkedni faji, családi és történelmi gyökerein. Olasz művészapától eredő könnyű alkalmazkodási tehetség, ember-intuáció, vándorlási kedv; anyai ágon öröklött nyugtalanság; anyai nagybátyját is úgy hányódnak a világ egyik sarkától a másikig, mint ő. Egyik nagybátyja közeli ismeretségben állott Gordon pasával, Liu-Sang-Kai-jal, Rudolf trónörökössel, Vecsera Máriával, Porfirin Diazzal, II. Lipóttal, Gambettával, Qémenceauval, Boulangerrel. Más rokonai a világtörténet más szeletein vonulnak keresztül, mint tevékeny, mozgékony, nyugtalan politikusok vagy bankárok.

Nevelése is tipikusan nemzetközi íróvá kellett hogy avassa. Olasz honpolgár, olasz katona (hisz apja régi toscanai család sarja), de Svájcban járja iskoláit s így anyanyelve a franda lesz, viszont gyermekkor legkellemesebb éveit Ausztriában tölti rokonainál. Így lett ez az olasz stílusában franda, de gondolkozásában svájci íróvá, aki szellemességre, világosságra, logikára törekvő, de objektivitásra képes és aki éppoly mélyen és önzetlenül átérzi a velünk esett igazságtalanságokat, mint pl. a szintén svájd Robert de Traz, a Dépaysments magyar fejezetének melegsívű írója.

A Tunnels azonban nem politikai tanulmány, hanem útívázlatok gyűjteménye, melyben Magyarország csak néhány — igaz, erős — színpolttal szerepel, azt mondanám Gide szavával, „űrügy“ az író személyiségének, szellemességének: egyszerűen az új franda útírajzstílusnak érvényesítésére.

Mert a mai franda útírajz szabta meg a Tunnels stílusát is, ezt kell nekünk tekintetbe vennünk, sőt a szegedieknek is, akik megnehezelték Damira, amiért itt-ott megcsipkedi őket. A múlt században a franda útírajz kizárólagos célja a festői elem felkutatása és stílusa szentimentális, érzékenyülő vagy lelkesedő volt. A modern franda útírajzban kötelező az éle, még pedig lehetőleg a fantasztikus és egyéni elemekkel átszillogtatott tréfa, melynek árát persze a tálcára kerülő exotikum adja meg. Ezt a stílust Paul Morand Éjszakáinak nagy sikere hozta divatba. Maurice Bedel Goncourt-díjas regényéért a norvégok haragudtak meg, pedig Ő is csak a franda élcelődés stílusgyakorlatát alkalmazta a derék skandinávokra. Azonban ne ringassuk magunkat illúziókba: a régi D'Ulbach, Recouly-féle magasztaló útleírás kevesebb barátot szerzett nekünk, mint szerezhethet a Tunnels-féle ékelő stílus: amazon nagyon érzett a megrendelt vagy legalább szándékolt lelkesedés, emebben meg éppen a csipkelődés tompítja az eleve elfogult olvasó bizalmatlanságát.

Egy példa; ezelőtt ötven évvel D'ubach tirádákat zengett a magyar vendégszeretetről, és a sok végigevett bankett, a sok megivott bor mámorában csakúgy olvadozott a régi magyar liberális világ magasztalásában. Ma pedig így kapjuk meg Debrecen dicséretét:

„A puszta mindenekelőtt a vendégszeretet hazája. Valami hallatlan vendégszeretet mindenki részéről, akár a falu kis gazdagjairól, akár az intelligencia szegény ördögeiről van szó. Az embernek az a benyomása, hogy egy roppant nagy és egyértelmű összeesküvésről álmodik, melynek célja, hogy az embert meghizlalják. Ha a puszta ugyanabban a súlyban ereszt ki magából, mint ahogy elnyelt, a puszta úgy érzi, hogy becsületén csorba esett. Az én

természetem nyílt, de bizalmatlan. Alig lépek be valahová, már meghíznak vagy megállítanak az úton, hogy beinvitáljanak. Mint „genfi“ az általános figyelem martaléka lettem... Huszonnégy meghívást kapok, melyből huszonhármat vissza kell utasítanom; disznóhúsvacsorák (ezer módra elkészítve) minden két órában, bor tetszésszerű mennyiségben. Tessék parancsolni. A házigazda könnyes szemmel könyörög, hogy el ne mondjam ezeket a jóvátétel! bizottságnak.“

Az útleírásnak ez a formája talán közelebb áll a valósághoz, mint a múlt századi lírikus, Ömlengő. Persze sok ebben is az erőltetett élcelődés, a diákos tréfa. íme pl. a dunai út egy részlete: „Visegrád. Szláv név. Német lakosság. Ez Magyarország. Itt meg kell bámulni egy nagyon öreg tornyot. Salamon király itt unatkozott és aludt öt éven át. Ügy látszik, telefonja is volt.“ De ezekben a szellemi rugdalózkodásokban sokszor keserű igazságok rejlenek, mint pl. ebben:

„Bejárok a szerkesztőségbe is, ahol a főszerkesztő az ajtónak támaszkodva sört iszik, és egy ezredes gépen kopog. Nagyon szeretem ezt az ezredest. Magyar ember. Olyan nehéz mostanában olyan magyar embert találni, aki ne volna román, jugoszláv, osztrák vagy csehszlovák!“

A szegedi vázlatban, mely annyira kellemetlenül érintette a szege-dieket, ilyesmiket olvasunk a szegedi „boulevard“-ok békáiról:

„Semmi sem ruganyosabb, mint egy magyar béka. Az ember úgy ugrik vissza róla, mint egy trambolinról. Roppant nagyokat ugrik. Minden perc-ben majdnem átugrik a határon, amely mindenütt itt van és még valami dip-lomáciai incidenst idéz elő, hogy majd Titulescu interveniál a Népszövetség asztalánál. Vagy nem itt találjuk azokat az öreg néniket, kiknek kertjét a trianoni szerződés kettévágta és akik hogy átjárjanak a kis bódéba, mely toilette-szobául szolgál, el kell előbb küldjék útlevelüket Bukarestbe?“

A béka és a határok ilyen impresszionista fantáziával egybe-kapcsolt esete ismétlődik, mikor megállapítja, hogy a városi magyar nem szívesen rándul ki: „A városi magyar a városban marad. Büszke arra, hogy Trianon hagyott neki egynéhányat.“ Az ilyen humoros for-mában fogalmazott kegyetlen igazságok jobban fognak a külföldin, mint bizonyos kiadványok, melyekről lerí a propaganda.

Mindenütt, a néha kellemetlenül szellemeskedő szatírán keresztül is érzik az író nagy szimpátiája a magyarok iránt. Máskülönbén hogy írma le ilyesmiket a csehekről:

„Nálunk megszokták, hogy égisz emelik Csehszlovákiát és a csehszlová-kokat, kik csakugyan nincsenek minden érdem híján. Csak az a baj, hogy nem is léteznek. Csak egy csehszlovák van, írta nemrég egy francia publi-cista: Benes úr. Azt mondják, hogy most már Hodzsa úr is az. És eszembe jut Philippe Berthelot, aki rajongott az új népekért, mert olyan «dadák» ... Minél jobban nézem, a mai Közép-Európa egy hatalmas bohózatnak, tragikus bohózatnak látszik. Találkoztam egy csomó emberrel, aki ugyanezt állította. Azt mondják, hogy nemrégiben én el voltam nyomva, mondta nekem egy tót. Szavamra, sohasem vettem észre. Engem akaratom ellenére a magyar ellen-zékbe sodortak, mondotta a másik. Én voltam, mondta a harmadik, az itteni régi magyar egyetem egyetlen tót tanára. Az új éra elkergetett...“

Persze a Tunnels nem területvédő irat és nem a magyarok ked-veért íródott és ez az utas Figaro más nemzeteknek, így a svájciaknak, franciáknak, németeknek, olaszoknak is sok p i c h e n e t t e - e t ,

chiquenaude-ot osztogat, sokkal többet, mint minékünk. Az ő könnyen, szabadon lebegő értelme kacagva ugrándozik a megkergült Európa széles terein, miközben Proust módjára keresi múltját. Csak az a baj, hogy nem találja meg, mint a nagy francia író. Ilyenkor aztán melancholia fogja el a magányos kacagót és könyvének nem azok a legrosszabb lapjai, melyekben ellentmondásokkal telt múltja merül fel új impressziókra éhes lelkében.

ALDO DAMI egyik francia barátja, Philippe Lamour is beállott nemrégiben a trianoni béke ostromlói közé. Ph. Lamour egy igen érdekes és egészen modern folyóiratot indított meg az idén, mely a Plans címet viseli. A francia individualista liberális világ nehézkes routine-ja ellen vette fel a harcot írótsaival. Párizs higiénikus átépítését sürgeti benne az új építészet vezetője, Le Corbusier, a Vieux Colombier modern színpadi újításait propagálják benne és Európa politikai és gazdasági reorganizálását hirdeti maga a szerkesztő, hibáztatva Franciaország negatív politikáját. Legújabb, 4. számában térképeket közöl, melyben a magyar béke esztelen határait mutatja be és erélyes stílusban követeli a revíziót és Közép-Európa újjáépítését.

Szellemileg rokona Aldo Daniinak, bár gondolkozásában kissé távolabb áll tőlünk az a fiatal svájci író, Denis de Rougemont, ki a Revue de Génève tavaly október-novemberi számában megírta magyarországi útjegyzeit (Voyage en Hongrie). A Revue de Génève azóta megszűnt, amit nem sajnálhatunk eléggé, mert hiszen ott mi magyarok sokszor szóhoz jutottunk a ritka pártatlansággal és jó szívvvel, nemes intelligenciával megáldott szerkesztő, Robert de Traz jóvoltából. (Közbevetőleg: nem kellett volna nekünk ezt a folyóiratot kissé jobban felkarolnunk? Magyarországon még mindig csak a Revue des Deux Mondes-ot járattják, mintha valami különösen fontosat tanulhatnánk ebből a liberális korban hatalmas, de ma elavult, unalmas, nagyképmű és René Pinon magyargyűlölő poincarista politikai krónikáival tarkított folyóiratból!)

Denis de Rougemont számára is csak ürtűgy az utazás, saját énjének avagy az „objet”-nek nevezett valóság felfedezésére vezető módszer. Tehát az exotikum, mely azelőtt előtérben állott, ma csak az én tápláléka, mellyel a véletlen impresszió szeszélye szerint bánik. Így Denis de Rougemont tudatosan ellenáll a festői hatásoknak, holott ezek Magyarországon szinte „megostromolják”. Benyomásait „lefordítja” egyéni értékeléssel. Persze mindez Barres velencei elmélkedései után már nem új, csak a nyelv és kifejezés lett még furcsább, Giraudoux-szerűen fantasztikus. Csak az a baj, hogy barátunk nem mindig tud a festőinek, az exotikumnak ellentállni s ilyenkor a magyar tarkaságot ő is csakúgy lekapja színes fotografalógéppel, mint minden újsághó honfitársa. A koronaórválasztáskor felvonuló mágnások tarka színben és merev arisztokrata allűrökkel kerültek gépe elé. Leírja méltóságos ruhájukat, de francia módra megjegyzi, hogy ez a ruha nem illik a divatja múlt taxikhoz, melyekben érkeznek. Van egy fejezete a magyar revíziós propagandáról is. Itt se a tények érdeklik, csak a prozelitiz-

mus módja, mellyel a magyarok a náluk megforduló idegennek az igazságtalanságokat elmagyarázzák. „A baracklikőr meggyöző hatású és ebből üdvözlésképpen három pohárral kell felhajtani. Akkor nyílnak széjjel a ‚megcsonkított Magyarország‘ térképei.“ „Tudja-e, hogy hazánk kétharmadát elrabolták?“ — „De ilyenkor már nem lehet számon kérni vendéglátóimtól mi módon bántak hatalmuk idején a másnyelvűekkel, bizonyos vidékeken, ahová ezek oly mennyiségben szivárogtak be, hogy ott többségre jutottak.“ Ilyen savanyú és fanyar gondolatok mellett is különösen megkapja a magyar fölény érzése és a tüzes érzelmesség, amit szerinte az újságírók elfelejtenek megtelegrafálni újságjaiknak, ha itt járnak. Pedig az érzelem Rougemont szerint különösen a politikában a legfontosabb. Meglepi a magyarok szenvedélyes, „naiv ravaszsága“ az őket illető ügyekben, melyet nem lehet kijátszani, mert ártatlan, tudattalan. Lelki imperializmusnak nevezi a magyar lelki attitude-öt és többre tartja a gépek és a gyermekszülés imperializmusánál. El-elmélkedik egy Rothermere-dívánpáma mellett az angol „afiairiste“ magyar sikerén, az általa felkeltett „mértéktelen reménységekről“, melyeknek „nincs másnapjuk“. S miután lenyomatja Mátyás király állítólagos levelét, melyben az polgárait lenyakazással fenyegeti meg, ha nem jelennek meg előtte (mi mindent lehetne a francia mentalitásra következtetni, ha XI. Lajos mondásait vagy Marat tetteit általánosítani akarnók!), áttér Babits Mihályra, kinél úgylátszik igen kellemes órákat töltött Esztergomban. Talán itt mutatkozik teljes képében ez a kedves svájci ismerősünk: víg francia diáknak. Szép, felületes, de eredeti impressziókat kapunk még a magyar asszonyokról, zenéről, a Balaton „fád“ vizéről, és a bécsi vonat emlékeiből megtudjuk, hogy hasztalan kereste Magyarországon azt, amit ő egyénisége kulcsának nevez, de mint Barrés Velencében, ő is rájött arra, hogy az efféle utazás a „módszer“ tisztázásához erősen hozzájárul. „Jaj annak, aki nem keres; jaj annak, aki nem talál; jaj annak, aki tetszeleg abban amit talál.“ Bízom benne, hogy Denis de Rougemont megtalálja, amit keres és hogy magyar kísérletét sohasem fogja elfelejteni.

DAMI trianoni könyvéhez csatlakozik René Dupuisnek nemrégiben megjelent *Le problème hongrois* című kötete is (Les Éditions Internationales, Paris). Ezúttal nem fantasztikus, irodalmi allűrökkel fellépő útirajzot, hanem komoly és alapos tanulmányt kap a francia olvasó Magyarország szomorú helyzetéről és arról a veszedelemről, melyet a trianoni béke az európai béke szempontjából jelent. A könyvet különösen érdekessé teszi, hogy nem svájci, neutrális gondolkozású ember nyilatkozott meg benne ily melegen mellettünk, hanem a háború utáni francia fiatalság egyik éleslátású és melegszívű tagja. Könyvének alapgondolata, hogy a magyarokat ért igazságtalanság Franciaország érdekeit erősen veszélyezteti és hogy csak a határok kiigazítása, a szomszédokkal kötendő előnyös gazdasági szerződések és a magyar minoritásoknak adandó autonómiák teremthetik meg azt az egészséges középeurópai helyzetet, melyre Franciaország vágyik. Szerinte Franciaország kötelessége lett volna közvetítő szerepet játszania

Magyarország és a kárára meggyarapodott szomszédai között és csak Franciaország hatalmi szava és erkölcsi tekintélye hozhatta volna létre a békekötések idején a Duna völgyének egészséges rendezését. De ezt Franciaország elmulasztotta, energia és bátorság híján. Könyvét tehát azért írta, hogy felhívja honfitársai figyelmét arra, hogy még mindig vannak lehetőségek a megoldásra és a katasztrófa elkerülésére, mely szerinte elég közel van.

Első törekvése leszerelni azt a véleményt, mely szerint a béke változhatatlan; a béke Poincaréval szólva állandó alkotás. Úgy látszik, a revízió tüzes követelése nem tetszik a francia politikusoknak, mert Dupuis hosszasan magyarázza, hogy nacionalizmusunk „túlzott, beteges“ formája logikus következménye annak a helyzetnek, melyet a trianoni béke teremtett. Nem szokták a beteget megszidni azért, mert láza van, teszi hozzá, pedig az európai államférfiak többsége így jár el Magyarországgal szemben. Nem valami erőszakolt pánmagyarizmus készíteti a magyarokat az irredentára, hanem életöszönük: az imperializmus nem szokott folyton a külföld támogatására és igazság-érzetére hivatkozni, mint mi tesszük. A magyarok fulladással járó vérszegénységükben kiáltanak levegő titán.

Meglepi, mint minden idegent, az az egyhangúság, mely a társadalom legkülönbözőbb rétegeiben a trianoni béke igazságtalanságaira nézve uralkodik és szomorúan konstatálja, mint szegényedik, romlik a magyar társadalom a béke következtében napról-napra, folytonosan tovább csúszva a kétségbeesés veszedelmes eshetőségei felé. Sorra veszi azokat a módokat, melyek Magyarország és általában Közép-Európa gazdasági talpraállítását lehetővé tennék s kimutatja, hogy valamennyit a kisantant-államok gyűlölete, az új határok vagy a nagyhatalmak rövidlátása tesz lehetetlenné. „Románok, jugoszlávok, csehek féltelmes tisztelettel vegyes gyűlölettel viseltetnek Magyarország iránt és ez az érzés sokszor saját érdekeikkel szembeállítja őket; elvakítja őket, valahányszor erről az országról ítéletet alkotnak maguknak.“ Ezt az esztelen rosszindulatot különösen Csehország gazdasági intézkedéseiben fedezi fel. Benes és Seipel intelligenciájára appellál és felhívja őket józanabb gazdaságpolitikai gondolkodásra. (Mindez még a német-osztrák vámúnió terve előtt íródott.)

A politikai téren elválasztja a méltánytalanságtól, szenvedésektől indulatos, ingerűk magyar prozelitizmust a hivatalos politika józan, mérséklő álláspontjától. Tiltakozik az ellen, hogy az ú. n. magyar „propagandát“ néhány ambiciózus ember mesterséges machinációjának tekintsék: a tiltakozás az egész magyar társadalom anyagi és szellemi gyötrelmeinek spontán kifejezése. És itt újra szemére hányja hazájának, hogy a magyarok hasztalan kísérelték meg, hogy Franciaország támogatását vagy legalább is szimpátiáját megnyerjék. Pedig Franciaország számára különösen a kisebbségvédelem terén megvolna ennek a lehetősége. Így mintegy szükségszerűen hajtja be Franciaország a magyarokat a németek politikai gyűrűjébe és Stresmann veszi át azt a szerepet, amit a francia külügyminiszternek kellene eljátszania a kisebbségek ügyében. Különben az a véleménye, hogy az olasz-magyar viszony dolgában is túlzott a franciák aggodalma, de

magukra vessenek, ha Olaszországnak jobban sikerült magához kapcsolnia Magyarországot, melynek baráti hűsége legendába illő.

Külpolitikai szempontból a lengyelekben látja a magyar helyzet jövődő megoldóit. A lengyel a magyar kérdésben érdektelen fél s így méltányosan közvetíthet a kisantant és a magyarság között. A lengyel-magyar barátsági szerződést lelkesen üdvözli és benne látja egy eljövendő egészséges középeurópai politika sarkát.

Aztán sok óvatossággal, de teljes nyíltsággal tárgyalja a területi kérdést, melyben szerinte a magyaroknak minden heveségük dacára is igazuk van. Érdekes formulában állapítja meg, hogy a határszéli etnikai visszakapcsolás kérdése nem minoritási probléma; szerinte valóságos humbug itt kisebbségről beszélni. Itt a nagy többség mestersegesen elszakított részeiről lehet csak szó. Különösen igazságtalannak tartja Csehszlovákia megalakítását, melynek semmiféle történeti vagy érzelmi alapja nem volt ahhoz, hogy Magyarország északi harmadát 800.000 magyarral együtt bekebelezze. Nem akarunk a nekünk sajnos nagyon is ismert dolgok részleteibe belemenni, csak újra hangsúlyozzuk, hogy René Dupuis is Aldo Dami könyvéből ismeri a trianoni béke szörnyűségeit és adatait Rothermerével összehasonlítva, kétségbevonhatatlanul igazaknak tartja. Részletesen tárgyalja aztán a magyar kisebbségek kiszolgáltatottságát, az iskolai vexaturákat, a névelemzést, az agrárreformokat, kiemeli a esdi kormányzás raff inált ravaszságait, a „sokszor romlott, tudatlan, brutális“ román közigazgatást, mellyel kapcsolatban Anatole France-ot idézi, ki szerint a hatalmak „balkanizáltak“ Közép-Európát. Nagy bátorsággal veszi szemügyre a régi magyar kisebbségi elnyomás kérdését, melyre vonatkozólag megállapítja, hogy egész bizonyosan annyira sohasem nyomták el a magyarok a románokat, tótokat, mint ahogy most ő velük bánnak. Az elnyomás cáfolatára idézi a magyarság kellős közepén még ma is meglévő tót és német szigeteket. Érdekesen mutatja ki, mint alakultak ki a francia közvéleményben a magyarokra vonatkozó kedvezőtlen nézetek a cseh és román propaganda következtében.

Külön fejezetet szán a francia-magyar érzelmi és szellemi viszonyoknak. A magyar-francia szimpátia alapját bizonyos közös jellemvonásokban ismeri fel: szerinte a becsület és lovagiasság érzése, a jogérzet, a rend és politikai stabilitás szerete, a szervezkedési tehetség azok a rokon vonások, melyekből a könnyen kialakuló és századokon át tényleg megvolt francia-magyar barátkozás táplálkozott. Végezetül Franciaországot újra felszólítja, vállalja a közvetítő szerepet a kisantant államok felé, járjon közben a határok kiigazítása s majd a határok lassú eltörlése érdekében, mert szerinte csak így teremthető meg a dunai béke, melyre Franciaországnak az Anschluss és a Drang nach Osten meggátlása érdekében annyira szüksége van.

Függelék is kap a francia olvasó: egy rövid átnézetet az újabb magyar irodalomról. Bővebben beszél Tormay Ceciléről, kinek műveit úgy látszik kevésbé ismeri, mint nagy nemzeti tevékenységét, mert a magyar „vidéki erkölcsök“ festőjének mondja. Szépen mondja d a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének megalakítását és szerepét s ugyanitt dicsérrel emlékezik meg Klebelsberg Kunó gróf nemes

törekvéseiről, kinek állandó célja, „hogy Magyarországot elsőrangú szellemi elittel lássa el, mely alkalmas arra, hogy szilárd és hatalmas keretet alkosson az országnak azért, hogy a szerencsétlenségeket lealjasdósítás nélkül viselje el, hogy áthágjon a nehézségeken és kellő tekintéllyel léphessen fel a nagyvilágban“.

De mint minden franciát, ki hozzánk vetődik, a progresszív irodalom érdeklő elsősorban s így hosszas és lelkes tanulmányt kapunk Ady Endréiről, kiemelve opusának világraszóló fontosságát. Hangsúlyozza, hogy talán sehol a világon nem jutott a háború előtti kínzó nyugtalanság oly tökéletes eredetiséggel kifejezésre, mint Adynál, és főleg oly természetességgel, hogy hozzá képest a franciák „legtehetségesebb íróinak legszerencésebb leleményei is mesterkéltnek látszanak“. Közül is kilenc Ady-verset Sauvageot fordításában. Hosszasan ír Babits Mihályról és azokról a műveiről, melyeket francia fordításban elolvashatott; Kosztolányi, Kassák, Osváth Ernő, Ambrus Zoltán és Szabó Dezső is kap néhány lapot.

Örömmel számoltunk be a lelkes fiatal francia író művéről, melynek talán nem lesz meg az a hatása, melyet írója neki szánt, mert hiszen nem egy, hanem sok-sok hasonló tanulmány kellene ahhoz, hogy az Európa sorsába oly döntő módon beleszóló francia közvélemény irántunk érzett elfogultságát leszerelje és kedvezőbbre hangolja. Hatást főleg azért várhatunk a könyvtől, mert sikerül kimutatnia, hogy a mai helyzet nem felel meg a francia érdekeknek, tehát a szerző igyekszik a reálpolitika terén maradni. Magunk részéről pedig szívből örülünk, hogy ez a bátor könyv megjelent: fogadjuk annál szívesebbről, mert szerzője teljesen érdektelen, önálló ember, kit egyes-egyedül igazságérzete ösztönzött a trianoni állapotok bírálatára.

ECKHARDT SÁNDOR